

10-745 16224

Ustali su s ljubavlju klasja i grozdova mladići kao srebrni šum grmlja i odbranili krila dana i poljubac lišća i rosu života na dečjim usnama.

Ustali su mladići lepi kao zvezdana šuma i poljubac zemlje poneli na pletcima i viđaci hrabrosti su nikli iz njihovih dlanova i oči su im bile smeđe kao polja kada je ptica kljunom u drvo zapisala pesmu.

Ustali kao zelen-plima mladići i viđaci hrabrosti su nikli iz njihovih dlanova i oči su im bile smeđe kao polja kada je ptica kljunom u drvo zapisala pesmu.

I zlato života je bljesnulo iz njihovih mišica dok su kao nehajna svetlost stajali pored grude braneći dimljive oči reka i muziku kretanja kao cvetovi koji su grlili bičke.

I narastao je od njih hod čoveka kao golubija plima lišća, kao plamen, sunce kad klicu u zemlju i ptica kad baca zrno u jedro ravnice.

Ustali su mladići kao leptirasto nebo što sanja jednog jutra mirisnog kao urna i nemirnog kao dizalice što se pod cvrkutom sele, za rasut derdan pejaža.

za brda, modro usnula usred njihovih reči, za moja cvrkut-koračanja i gnezda, puna stihova bosih. Ustali su kao ruke jednakosti mladići.

Ustali su kao srebrno pijanstvo grana mladići kao zeleno srce tišina, mladići kao biazde ljubavi, kao sjaj zemlje i strane jablana.

Ustali su kao gorde beline što dižu na svom čelu otađbinu zore, mladići nežni kao svet u srebrnim očima voda što sanja, kad plete oko šume četku snova.

Rasuti su kao zvezdane širine za polet-mašine i za nebedore oko kojih je oviđen konac mesecine, mladići jaki kao rose pesnovanja.

u stabilima zagrljaje što nam njisu, u gradu, lepom kao lebdaju plice, u cvrkutavim grudima devojke, u ljiljanu dana što gleda na svojim usnama.

I kada su pali grudima podižući zoru, zvezdani žubori plakali su za njima, grlice, kada su devojke granje digle smehom, planine, tihe kao poljubac

i dosnevak grada ispod svile oblaka. Poneli su samo svežanj snova sa sobom za svet visine što lije zvezdane mirise vrh plamen-cvetanja raspevanih grana,

oni koji su pali u svili beline mlade da budem brazda, azur i lepršava trava, oblaci ljubavi i zvezdanih pupoljaka pesma, grad okičen sjajem ptica

i klasje žita od slobode sna. O, topli krovovi lišća, sa prvom plaćem ždrala, o, srebropitico nebe i srebrotabla reke, o, doline kao golubice oborenog cvetnog drveća,

o, mramorna roso ljudi, o, suncograda s bakarnih grana brda, najlepši cvet mora što vatru prope od strele više, o, vrtovičice što novi šim uplete u ševe, najlepše breme koje val ponese,

u drhtavoj kapljici cveta sam devojka, sa kajom od dima mora i od srebra vidika, besana munja suncokreta dok gori za zidom moga glasa, dok ptice, pomešane s laticama, počinju pesmu.

O, sva stabla, o, svi cvrkuti na reci neka progovore na mojim usnama između jednog cveta i jedne samoće kao zlato svetlosti koje su tražile mladost, prvotulo kretanje kiše.

Sa stabilima raširenim nosim pesmu vidika i ljiljanodaljina, more, sa koratnim cvetom sunca u usni. I dok nam putevi u stopama cvetove kuju, mladost smo, duge mojih pletenica, svijene oko cvrkuta predela.

proleće vetra, kiša kao sunčana igra reči, upriletenio voda, krunice što nose mi zvezdane žubore, na svodu belih vitara što me iznose kao srebro lasta dok sanjam, od puteva belja i kao puteva mesećine granje.

I kada ptice prospu rosu rima na zvezde, biću najlepša savezka koja su cvetovi na usnama poneli, biću iskrinkina najlepših zoročrtavih stabala, kap rose što munjokirilo otkucava u srcu

i pesma, cvet koji žubor iskiva u oči kamenoreske. između sunca i mog lica grle se brda. Poljubac krošnje sa zvezdovodom krila noću se njiše, da budem nebogrozid života,

slična cvrkutu zvezda u oranju i svetlopro more, more snova ispod rumenila mog kapljastog hoda, more predamnom, sa katarkama bđenja na mojim grudima.

I zvezde tako govore kao čeklikosutra u našem osmehu, koji smo poneli u cvetnim orozima naših očiju, zoročrtani ove barjakozore preko talasotih zemlje, sa putobranima od granate slutnje sunca u našim mišicama.

I kada svane gvozdeni vrtlog vetra i urtanje belih voda okuje šume u zvezdane balade biću brega transparenta cvrčaka, proleće bujice s ramena, devojka koja utisnu poljubac u lišće,

mladost kao zalepršala nevinost lišća iz neba cvetogrlog, jednakost lepa kao zvezdokula ljubavi sa naših dlanova, ptice koje lete kao tovari dana na radničkim rukama, reč jednakost od belih otkucava reke ispod krovova svitanja.

**gordana
todorović**

**RU
ŽE
JE
DNA
KO
STI**

10-745 16481
aleksandar b. kostić

VOLITELI

Taj monolog sam zapamio ovakvo:

„Toliko stalnih promena, novih propisa i otkrića da su nam još potrebni novi propisi, toliko izmena nastavnih programa, granica srezova i opština, toliko novih kuća od kojih gradovi zabele, pa posle prve kiše zasive, toliko integracija, pa dezintegracija, pa ponovo integracija u privredi. Znaite već sam pomalo umoran. Kad smo naučili da živimo tom brzinom? A vi volite li promene?“

Hteo sam da mu kažem o nekim sporostima te brzine, o razlozima za neka nestupljenja, o zadremalosti neobrijanog otkopanog čoveka koji se ljuljao na kolima u razvučenom vojvodanskom pejažu, ali čuo sam. Otpor umornih treba poštovati i ne uzimati u obzir.

Noćektivni otpor počeo sam da nalažim na relacijama o kojima se kod nas mnogo ne razmišlja. One su, međutim, jedno veliko ogledalo. Beležim bez reda detalje sa tog ogledala. Takvi detalji mi uvek postave pitanje — treba li poštovati tradiciju i sve nepromenjeno drukčije sem u ime sadašnjeg i možda nekog budućeg dana?

Zena koja ima trosoban stan brbljivo je objašnjavala kako treba napraviti bidermajersku oazu — dovoljan je i samo jedan komad, na primer — ovakav divni bidermajer orman. U stvari, bio je vrlo ružan, nepraktičan, mrtvački mračan, nezgrapčan, otcraan. Ali u primanju te mode, o kojoj smo u Baumeisteru ili Donusu mogli da čitamo pre šest-osam godina, bilo je nečeg što nije samo moda — bio je to protest ne samo protiv naše verzije modernog nameštaja, zbog njegove pseudomodernosti, već jedno sentimentalno vraćanje na nešto staro, iskličeno, komotno, trajno, ne samo snobovski gest, već i otkrivanje svog pravog, inertnog ukusa.

U jednom uglu, u staklenoj vitrini stajala je ogromna u srebro, valjda i u zlato i drago kamenje okovana, crvenim somotom presvučena, stara knjiga, koja je je-

dina bila na onoj strani vremena, dok je ceo veliki međunarodni sajam bio na ovoj strani. Ali, tako je samo izgledalo. Tu knjigu je nedavno napravio slikar Radomir Stević — Ras sa nekoliko saradnika. Njene stranice su od furnira finske breze, a na njima su otisci grafičkih ukrasa i tekst Dositeja Obradovića u više boja. To je vrlo skupa knjiga. Na prošlom Sajmu knjiga slično je pokazala grupa „Sintez“. Sve češći su ponositi oglasi o govoru o bibliofilskim izdanjima, o skupocenosti tih izdanja, o malom broju primeraka, o originalima. Uzbudjenje treba da izazove to — skupoceni originali.

Sta znači danas napraviti rukom skupo-cenu knjigu kakva se pravila nekad, kad je knjiga bila dragocena retkost i relikvija? Nostalgija za tim njenim feudalnim dostojanstvom, otpor prema svetovnom, demokratskom preuzimanju duhovnih kompetencija, prema moći mašinizacije, prema serijskom, masovnom umnožavanju protest protiv nevelelepnosti i jeftinosti masovne proizvodnje, otpor prema tom nemanju vremena, prema tog praktičnosti, prema tog pokretljivosti i savremenosti zbog kojih knjiga nema teške kopče i ramove, nema rukom multročno isctrtavana slova, nema smetnje da bude stavljena u tašnu, džep, na orman ili bačena kroz prozor voza kao kutlija od cigareta? Sta još sada znače ta naknadna, neizvorna, podržavajuća naprezanja da se stvara nešto za ljude i naščin života koji su već odavno otišli? Sta znači epidemija bibliofilskih izdanja i briga od kog otpaka je grafika original, a od kog nije, šta znače numeracije primeraka i ostala klasiranja, rangiranja i luksuziranja? Znači li umor i reakciju na industrijsku proizvodnju knjiga, na industrijalizaciju (nije li takav umor došao prerano)? Zar bibliofilska izdanja i sve te igre sa numeracijama i potpisima nisu upravo kompromis sa industrijalizacijom, zar u istinu može da bude desetina „originala“, zar su originali uopšte važni kad to već nije slika cela slikana rukom? Gde je poenta tolikog napora, nesebičnog (to znam) i tolikog talenta koje pokazuje Ras?

Možda te knjige, novostare, njihovi okovi i kopče, znače jednu dublju nostalgiju, jednu neziviljenu, feudalnu, viteško-

dedovinsku slavju i sjaj kog kompenzacija za promene dana, kao tražanje za stalnijim vrednostima? Ali, zar stalnije vrednosti ne žive tako glasno i u promenama dana, zar često te stalnije vrednosti i ne traže i ne osmišljavaju promene dana?

Vidim da je u poslednje vreme sve više pokušaja i ambicija da se koriste likovni efekti raznih tipova stare ćirilice. Nisu to uvek neuki i nespretni pokušaji, ali smešan je posao ćelčnim perom, pod fluorescentnim svetlom, imitirati poteze kaluđera pored lojanice sa šušćim perom u ruci, smešan je posao i stilizovanje starih ćirilčnih slova tako da ih teško čitamo. Stvar je u tome — da ih čitamo što lakše, da se sama čitaju — ne samo da za drukcije dekorativno pismo nemamo vremena, nego nemamo ni volje, ni potrebe, ni opravdanja.

Gledam poznatu tešku šaru — okvir prve strane na prospektu za knjige Srpske geografske zadruge. Može se lepo pratiti knjevmetrizaacija ornamenta sa biljnim motivima, stil „jugendstila“, odnosno secesije, mogu se razumeti ambicije tog pokreta kao reakcije na eklektizam XIX veka, ali može se odmah i osetiti dekadencija te dekorativnosti. Funkcija te šare je da kaže nešto o starosti, solidnosti, tradiciji jedne kuće ponosne na tradiciju. Ona to možda i kaže, ali ta šara nam je ružna, lažna kao izraz, neprijatna, neprirodna kao okvir za naslove savremenih tekstova.

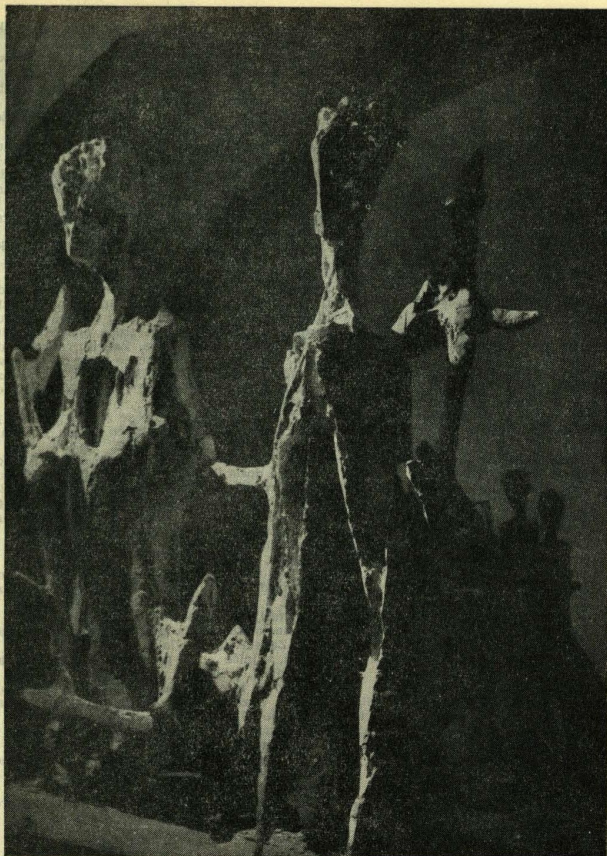
Bilo bi to zgodno da Beograd ima svoj grb, pa da se svuda stavlja taj grb kao što Italijani imaju i svuda stavljuju bezbrojne grobove. Ali, Italijani su stvarno imali grobove i pravu istoriju grobova. Mi smo ih imali malo, a sve što su oni simbolišali danas ne postoji ili je drukčije.

U radnji „Suvenir“ u Beogradu prodaju se predratni (nezvanični) grbovi Beograda (na mermeru za 1.400 dinara, na lancu za 1.500 dinara i u obliku tanjirića za 1.900 dinara). Grb je, sećamo se, slika turskog Beograda — tvrdava iznad vode sa ladom i veslima.

Već nekoliko konkursa za plakat, koje organizuje Turistički savez Beograda, propalo je, jer autori ne mogu da nađu ni jedan odgovarajući — simbol za Beograd!

Tako su nam važni grbovi, zaštitni znakovi, amblemi, inicijali, simboli, simbolični ukrasi! Zašto su nam tako važni, zašto treba grbove industrijski da pravimo? Zar nema drugih načina, koji su nam bliži da se obeležimo, da stvaramo simbole. Te druge načine bi možda i turisti prihvatili radi od konvencionalnih trčarića — značaka, kašičica, medaljona, lančica za ključeve, dekorativnih tanjirića itd.

Na velikom zidu veliko platno i na njemu ispisane ne obične parole nego tople, predsedniku Titu za njegov prošlogodišnji rođendan. Ali, na platu je to ovako na slikano: reč su kao ispisane na jednom pergamentu koji još pri dnu ima traku i voštani pečat. Zašto pergament — za jezik mladića sa autoputa? A znamo da se ispisuju i baš pravi pergamenti. Ulaže se fini, umetnički, multrojni rad da se napravi lepi primerak pisma na pergamentu, da bi on rekao lepe želje i ostao kao uspomena. Ali, zar te uspomene moraju da budu zapisane kao da ih šalje neko sa nekog srednjovekovnog dvora, a ne mladići koji montira parne kotlove, građevinar, zadugar, književnik, srednjoškolar, traktorista? Zar ne mogu da naše reči i naše načine da ih slikamo kojih nije bilo nekad u vreme pergamenta i voska? Zar nemamo naš savremeni sjaj i zar moramo i za tu priliku da izvlačimo muzejski feudalni sjaj?

PROMENE?

Kad su danas pred nama fotografije sa ratnih i neposredno posleratnih mitinga, kongresa i konferencija vidi se sav narodski, prostorski dekorativni stil — čilimi, zastave, fotografije sa uskim ramovima, različite vaze, nekad čak od konzerve iz kojih viri raščupano cveće. Taj dekor oko stola predsedavajućeg imao je neposrednosti, naivnosti i poštenja — nije krio da je ipmroviziran, amaterski, dobrovoljan, da je svestan značaja trenutka i da je, pored sve skromnosti, vrlo svečan.

Danas je dekorativni stil u takvim prilikama ili samo neinventivno podražavanje tog posleratnog stila, ali sa više pretencijskih detalja (na primer na glasačkim mestima za vreme izbora), ili samo jednostavan dodatak arhitekturi koji naglašava radni karakter skupa ili je — u nekom srednjem, bezličnom rešenju, u duhu moderne arhitekture, malo otopljen manom unutrašnje dekoracije pred drugi svetski rat. Danas nema čistog našeg dekorativnog stila — njegove bezlične forme su najčešće ukusno zaglađene, čistih linija, ali bez originalnosti i estetskog značaja.

Možda je to uticaj modernog enterijera, pa i arhitekture, pa i urbanizma. U naše moderno slikarstvo je prodro čak i poslednji izdanak apstraktno umetnosti — enformel, ali Mondrijanov duh nije osvojio ni jednog našeg umetnika. Međutim, čitava naša arhitektura, pa i proizvodnja nameštaja, kao da se kreće od Mondrijanovih inspiracija. Oštre linije, pravi uglovi i gole ravnoteže — to je od bola ponavljani karakter većine novih zgrada.

Hitlerovska arhitektura, obuzeta antičkom monumentalnošću, pretećim grafizmom, vojničkom pompom i brutalnošću, upročena i prepotenta — odgovarala je potpuno jednoj ideologiji, jednom duhu. Moderni barok, slikovitost i raspevanost novog Brazila — takođe je poznat izraz jedne poznate ideje. Staljinskno vreme, obelježeno baroknim terenima, velikim mesinganim ukrasima i hijerarhijski izdife-

renciranim foteljama, takođe je arhitektura određenog, svom sadržaju odgovarajućeg i smišljenog govora.

Kakav govor drži naša arhitektura? Možda je rano da zaključujemo, ali ona se suprotstavlja promenama svojim šablonskim manom i to ne iz ekonomičnosti, ne i zbog imperativa industrijske proizvodnje, već iz inercije, već zato što nema klime koja očekuje i zahteva podjednaki napor — na našem novom i ličnom u stilu i na maksimalnoj ekonomičnosti.

Naši praznici još uvek uglavnom liče jedni na druge. Parade liče na parade. Tribine na tribine. Parole na parole. Priredbe i programi na priredbe i programe. Simboli na simbole. I tako ostajući slični, ne oživljavajući svoj odnos prema onome što izražavaju, ne osvežavajući se, simboli blede. I praznici mogu da izblede.

Prvo u kratkometražnom filmu „Osmeh 61“, pa u kratkometražnom filmu „Parada“, Dušan Makavejev je pokušao da se na nov način postavi prema simbolima, prema peredi, prema spoljnjem sjevu prazničkog trenutka — da u njima vidi ne ono što simbolišu, već ono što materijalno jesu, a da ono što simbolišu vidi u ljudima koji prave paradu, za sebe, da bi uživali u njoj, da bi u njoj bili onakvi kakvi jesu. To je jedan nov odnos prema spektaklu parade, koji detronizuje zastareli dekor u ime ljubavi za ljudske osmehe, raspoloženja, neraspoloženja, pesme i smisla čitavog događaja. I prema toj promeni izražava se otpor (jer težnja da praznike doživimo uvek svežije i na nov način vezujući se za tradiciju, još ostaje stidljiva, nenametljiva). Taj otpor je više stvar emotivnog stanja, stvar navike da se u simbolu vidi svetinja, ali taj otpor će nestati, ako se razume želja da se simboli, parola, praznici ožive kroz promene i obogaćenja uvek još više.

ROBER DESNOS

10-74518743
nekada davno

Nekada davno prolazio sam kroz našu palatu od lišća
Palako je žutelo u mahovini
A daleko u moru školjke su se grčevito hvatale za stene
Tvoja uspomena ili tačnije tvoja topla prisutnost bila je na istom mestu
Tvoja prozirna prisutnost i moja
Ništa se nije izmenilo samo je sve malo ostarelo kao moje oči i slepoočnice
Ne dopada vam se ova fraza? Pustite pustite prijatno je ponekad našaliti se sa samim sobom
Sve je ostarelo sem tvoje prisutnosti
Nekada davno prolazio sam usamljen zalivom za vreme oseke
Talasi su šumeli iluzorno
Trup potopljenog broda kojeg se sećaš — sećaš se kako smo se one noći ljubili za vreme bure? — a možda to nije bio trup potopljenog broda nego fini damski šešir bacan vetrom u prolećnoj kiši? — stalno je stajao na istom mestu
Uostalom šta me briga zaigrajmo bolje među trnjinama
Aperitivi su promenili imena i boje
Duge služe kao okvir za lednike
Nekada davno ti si me volela.

nijedna druga nikad

Nijedna druga nikad ma i zvezde, ma i usamljenost
Ma ječalo i drveće kojom predveče podsećaju krunu
Nijedna druga nikad neće poći putem koji je moj put
Što više se udaljavaš tim više raste tvoja senka
Nijedna druga nikad neće pozdraviti mora u osvit kad umoran od dugog lutanja izadem iz tavnih šuma i zelenih kopriva da bih išao po peni
Nijedna druga nikad neće mi staviti ruke na čelo ni na oči
Nijedna druga nikad suprotstavljam se laži verolomstvu
Brod je ukotvljen možeš preseći užad
Nijedna druga nikad
Orao zarobljen u kavezu grize polako poželele bronzane rešetke
Pobeći!
Nedelja slavuji pevaju u svetlozelenoj šumi devojke se dosaduju pred kavezom u kome se bije kanarinac a na pustoj ulici sunce polako prevlači usku svetlu liniju po zagrejanom trotoaru
Preći ćemo duge linije
Nijedna druga nikad
I ja usamljen kao uzeli bršljan u vrtu u predgrađu kao staklo
I ti nijedna druga nikad.

Preveo s francuskog
PETAR VUJICIC

HORHE LUIS BORNES

10-74518803
malom pesniku antologije

KAMO spomen na dane
zemne koji su ti pripadali, i bol i radost
ti tkali i čitav svemir tebi bili?

Deljiva reka godina
izgubi ih; ti reč si samo jednog imenika.

Drugima bogovi dadoše slavu bezmernu,
natpise i datume i poprjsa i tačne biografije;
o tebi znamo samo, mračni prijatelju,
da si slavujta čuo, jedne večeri.

Pod asfodelama senki, gorda senka tvoja
na škrtost, izvesno, misli bogova.

Ipak, dani su mreža otrcanih jada, i
zar ima bolje sudbe od pepela zaborava?

Po drugima bogovi prospaše neumitno svetlo
slave, koja u dušu prodiere i napukline zbraja,

slave, koja napolsetku gnječi ružu pokloničku;
s tobom behu milosrdni, brate.

U zanosu jednog sutona koji noć ne rada
slušaš Teokritovog slavujta glas.

gorda pohvala tišine

NASLOVI svetlosni napadaju tminu divnije od
meteora.

Visoki neprobojni grad rasploduje se preko pampe.
Uveren u život svoj i smrt svoju, gledam često ljubive,
rado bi ih razumeo.

Dan im je pohlepan kao laso u vazduhu.

Noć im je predah od boja u besu željeza, spremni za napad.

Govore o čovečnosti.

Moja je čovečnost što osećam da smo glasovi zajedničke jadikovke.

Oni govore o otadžbini.

Moja je otadžbina treptaj gitare, nekoliko slika, jedna sablja stara
jasna molitva vrbu u sumrak.

Vreme me nadživljuje.

Spokojniji od senke svoje, krstim obor njihove lakomosti ljute.

Oni su neminovno, jedan jedini put zacelo dostojni jutra. Ja se
zovem neko i bilo ko.

Stih njihov je traženje tuđeg priznanja.

Od stiha svog očekujem samo da me ne porekne, i to je mnogo.

Da ne bude trajnost lepote već duhovna izvesnost.

Očekujem od svog stiha da ga puterai i usamljenost potvrđuju.

Zadovoljne labave vere oplivljujama život svoj.

Lagano prolazim ko neko iz daleka što brodi i ne nada se

Preveo s naporednih tekstova
nemačkog i španskog:
SLOBODAN MILETIC